

**Дело C-198/20****Резюме на преюдициалното запитване съгласно член 98, параграф 1 от  
Процедурния правилник на Съда****Дата на постъпване в Съда:**

11 май 2020 г.

**Запитваща юрисдикция:**

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Полша)

**Дата на акта за преюдициално запитване:**

11 май 2020 г.

**Ищци:**

MN

DN

JN

ZN

**Отвeтник:**

X Bank S.A.

**Предмет на главното производство**

Искане за заплащане на сумата от 46 412,79 PLN (полски злоти) ведно с лихвите и съдебните разноски като частичен иск за недействителност на договор, а при условията на евентуалност ищците искат да им бъде заплатена сумата от 46 614,14 PLN като частичен иск във връзка с липсата на обвързаност на потребителите с незаконосъобразни договорни клаузи

**Предмет и правно основание на преюдициалното запитване**

Тълкуване на съображения 11, 18 и 22 и на член 2, буква б) Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните

клаузи в потребителските договори, за да се определи кръгът от субектите, обхванати от защитата на потребителите, призната с тази директива.

Правното основание за отправяне на преюдициалните въпроси са член 19, параграф 3, буква б) от Договора за Европейския съюз и член 267 от Договора за функционирането на Европейския съюз.

### Преюдициални въпроси

1. Първи въпрос — трябва ли член 2, буква б), от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 21.4.1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273 [...], наричана по-нататък Директива 93/13), както и член 3, параграфи 1 и 2, член 4 и съображенията от нея:

- „[...] че потребителят трябва да получи еднаква защита, независимо от начина на сключване на договори — устно или писмено, както и независимо от това дали условията по договора се съдържат в един или повече документи“,

- „[...] че преценката съобразно общо установените критерии за неравноправен характер на условията, по-специално при търговски дейности с обществен характер[, с които] се извършват колективни услуги при наличие на солидарност между ползвателите, трябва да се допълни с подходи, позволяващи цялостна оценка на различните интереси на участниците; [...] че това съставлява изискването за добросъвестност; [...] че при преценката за добросъвестност се отделя специално внимание на силата на позицията от която всяка договаряща страна преговаря, като например дали потребителят е бил подтикнат да приеме условията и дали стоките или услугите са продадени или предоставени по нарочна поръчка от негова страна; [...] че изискването за добросъвестност може да се изпълни от продавача или доставчика, когато постъпва добросъвестно и равнопоставено с другата страна, отчитайки законните ѝ интереси“, и

- „[...] че договорите следва да се съставят на ясен, разбираем език, а потребителят да има възможност да проучи всички условия и, при съмнение от негова страна, се приема най-благоприятното за него тълкуване“,

предвид точки 16 и 21 от решение на Съда от 3 септември 2015 г., *Horățiu Ovidiu Costea/SC Volksbank România SA* (C-110/14, ECLI:EU:C:2015:538), и точки 20 и 26—33 от заключението на генералния адвокат Pedro Cruz Villalón, представено на 23 април 2015 г. (ECLI:EU:C:2015:271),

да се тълкуват в смисъл, че от защитата на потребителите, призната с Директива 93/13, се ползва всеки потребител?

Или пък — както следва от точка 74 от решение на Съда от 30 април 2014 г. по дело *Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai* срещу *OTP Jelzálogbank Zrt.* (ECLI:EU:C:2014:282) — от защитата на потребителите се ползва само „средният потребител, относително осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен“? С други думи, националният съд може ли да обяви за неравноправни клаузи от договор, сключен от който и да било потребител, или може да обяви за неравноправни само клаузите от договор, сключен от потребител, който може да се счете за „среден потребител, относително осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен“?

2. Втори въпрос — ако отговорът на първия въпрос е, че от защитата на потребителите по Директива 93/13 се ползва не всеки потребител, а само „средният потребител, относително осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен“ — може ли за „среден потребител, относително осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен“ да се счита потребител, който не е прочел преди сключването му за 30 години договор за ипотечен кредит, индексирани в чуждестранна валута, за сумата от 150 000 PLN (полски злоти)? Може ли такъв потребител да се ползва от защитата по Директива 93/13?

3. Трети въпрос — ако отговорът на първия въпрос е, че от защитата на потребителите по Директива 93/13 се ползва не всеки потребител, а само „средният потребител, относително осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен“ — може ли за „среден потребител, относително осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен“ да се счита потребител, който, макар да е прочел проекта на сключвания за 30 години договор за ипотечен кредит, индексирани в чуждестранна валута, за сумата от 150 000 PLN, не го е разбрал напълно и въпреки това не се е опитал да разбере значението му, преди да бъде сключен, като по-специално не се е обърнал към другата страна по договора — банката — с искане да му разясни значението на договора, съответно значението на отделните му клаузи? Може ли такъв потребител да се ползва от защитата по Директива 93/13?

### **Посочени разпоредби от правото на Съюза**

Директива 93/13: съображения 11, 18 и 22; членове 2 и 3 и член 4, параграф 1

### **Посочени разпоредби от националното право**

Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Закон от 23 април 1964 г. — Граждански кодекс, Dz. U. от 2007 г., позиция 459, изменен, наричан по-нататък „ГК“):

Член 385<sup>1</sup>

„1. Клаузите от сключен с потребител договор, които не са договорени индивидуално, не обвързват потребителя, ако определят правата и задълженията му в противоречие с добрите нрави, като грубо нарушават неговите интереси (забранени договорни клаузи). Това не засяга клаузите, определящи основните престации на страните, включително цената или възнаграждението, ако са формулирани еднозначно.

2. Ако в съответствие с параграф 1 договорна клауза не обвързва потребителя, страните остават обвързани от договора в останалата му част.

3. Не са договорени индивидуално договорните клаузи, върху чието съдържание потребителят не е оказал реално въздействие. Това по-специално се отнася за използваните договорни клаузи от образец на договор, предложен на потребителя от съдоговорителя.

4. Тежестта за доказване, че клаузата е индивидуално договорена, се носи от този, който се позовава на това обстоятелство.“

#### Член 385<sup>2</sup>

„Съвместимостта на договорните клаузи с добрите нрави се преценява според положението към момента на сключване на договора, като се вземе предвид неговото съдържание, обстоятелствата около сключването му и другите договори, свързани със съдържания преценяваните клаузи договор.“

#### Член 22<sup>1</sup>

За потребител се счита физическото лице, сключващо с търговец правна сделка, която не е свързана непосредствено със стопанската или професионалната дейност на лицето.“

#### Член 65

„1. Волеизявлението трябва да се тълкува в съответствие с принципите на обществено съжителство и установените обичаи, като се вземат предвид обстоятелствата, при които е направено.

2. В договорите трябва да се търси какво е било общото намерение на страните и каква е преследваната цел, а не да се следва буквалната им формулировка.“

#### **Кратко представяне на фактите и производството**

- 1 На 21 юли 2008 г. ищците в качеството на потребители сключват с правния предшественик на банката ответник договор за кредит, предназначен за придобиване на жилище, за сумата от 150 000 PLN, изразена (остойностена) в чуждестранна валута, а именно в швейцарски франкове (CHF), за срок от

360 месеца. Размерът на кредита, изразен в CHF, се определя по действащия обявен валутен курс „купува“ на банката към деня на плащането по кредита. Кредитът се олихвява по променливия лихвен процент LIBOR 3M плюс фиксиран марж от 2,32 процентни пункта. Вноските по кредита са посочени в CHF, а заплащането им се извършва в PLN по действащия обявен валутен курс „продава“ на банката към деня на плащането.

- 2 Към момента на сключване на договора ищецът MN учи педагогика, ищецът DN учи икономика, а ищецът JN е завършила селскостопански техникум и работи в общинска администрация. Към момента на сключване на договора ZN е шофьор с основно образование.
- 3 С формалностите около кредита, които предшестват подписването на договора за кредит и се извършват по телефон, по факс или по пощата, се занимава MN — а не DN, който има икономическа подготовка — използвайки услугите на кредитен консултант, с когото ищите никога не са се срещали. Всички документи са предавани не в банката, а са изпращани на консултанта. Поради липсата на достатъчна кредитоспособност на MN и DN, консултантът предлага в договора да встъпят родителите на MN, а именно JN и ZN. Консултантът посочва само една банка (правния предшественик на ответника), която може да им отпусне кредит в размер на 150 000 PLN, при това индексирани в чуждестранна валута. Ищите искат да получат кредит при възможно най-изгодни условия. Самите ищите не са контактували със служителите на банката.
- 4 Договорът е подписан от MN, действащ от свое име и от името на DN, JN и ZN въз основа на заверено от нотариус пълномощно. Ищецът MN не прочита документите в банката преди подписването им. Следвайки указанията на служител в банката, при подписването проверява в договора личните данни на кредитополучателите, както и данните за недвижимия имот, предмет на кредитирането. Той посочва, че не е получавал проекта на договора и че никога не го е информирал за такава възможност. Според него поради обема им, не е имало време да бъдат прочетени всички документи. След подписването на договора ищите MN и DM се опитват да прочетат договора, но не разбират нищо от него, а пък ищите JN и ZN след подписването на пълномощното нямат никакво отношение към договора.
- 5 Ищецът MN не проявява интерес към механизма за превалутиране в договора за кредит и не знае на какво се дължи промяната на валутните курсове. Избира такъв договор, тъй като по това време това е популярна форма на кредитиране, която се ползва с добро име сред кредитополучателите. Проявява интерес към промяната на валутните курсове едва когато вноската по кредита нараства значително. Ищите сключват с предшественика на банката ответник допълнително споразумение към договора за кредит, вследствие на което от декември 2012 г. изплащат кредита в швейцарски франкове.

- 6 На 20 септември 2018 г. ищците MN и DN връчват на банката ответник искане за плащане и за надлежно изпълнение на договора заедно с рекламация. На 26 септември 2018 г. правят искане за приспадане.
- 7 С исковата си молба ищците целят договорът за кредит да бъде обявен за недействителен, тъй като съдържа неравноправни клаузи.
- 8 От своя страна ответникът настоява искът да бъде отхвърлен изцяло, а ищците да бъдат осъдени да заплатят съдебните разноски.

### **Основни доводи на страните в главното производство**

- 9 Ответниците искат договорът да бъде обявен за недействителен поради невъзможността структурата на кредита бъде променена посредством договорната свобода. Според ищците клаузите от договора за ипотечен кредит позволяват на банката произволно и свободно да определя какъв да бъде валутният курс (на CHF), а поради това и размерът на задълженията на ищците. Банката съответно едностранно определя размера на изразяваното в чуждестранна валута салдо по кредита, което служи за начисляването на лихви и определянето на размера на вноските. Те освен това смятат за недопустимо остойностяването на банковия кредит и оформянето на остойностяването в договора по начин, несъвместим със смисъла на остойностяването по договора.
- 10 По-нататък ищците твърдят, че не е определен размер на кредита, че е нарушено правилото за превалутиране, ако се приеме, че кредитът е валутен кредит (в чуждестранна валута), и че банката използва нелоялна практика, изразяваща се във въвеждане в заблуждение.
- 11 Според ищците невъзможността за изпълнение на договора се дължи на неравноправността на клаузите за преизчисляване поради неяснотата в образеца на договора [и] непредоставянето на пълна информация на ясен език за клаузата за остойностяване.
- 12 Освен това за неравноправността на клаузата за остойностяване свидетелства липсата на право на потребителя да се откаже от договора предвид въвеждането на договорен механизъм за увеличаване на размера на задълженията по него.
- 13 На последно място, ищците считат, че неравноправността се дължи и на липсата на обективност при определянето на курсовете на CHF за целите на изпълнението на договора. Запазването на остойностяването, ако за неравноправни се обявят само клаузите за преизчисляване, би означавало непозволено „свиване с цел запазване на действието“.

### Кратко изложение на мотивите за преюдициалното запитване

- 14 Запитващата юрисдикция не споделя твърденията за недействителност на договора за кредит, индексирани по общи правила, поради причини, различни от неравноправността на договорните клаузи. При анализа на неравноправността на договорните клаузи тази юрисдикция следва указанията, формулирани в посочените по-горе решения на Съда на ЕС. Ако се обяви, че договорните клаузи са неравноправни, запитващата юрисдикция не изключва възможността договорът да се обяви за недействителен поради невъзможност да бъде изпълняван.
- 15 По-нататък запитващата юрисдикция подчертава засилването на защитата на правата на потребителите след приемането и транспонирането в държавите членки на Директива 93/13 на Съвета, давайки за пример в полското право разпоредбите на членове 385<sup>1</sup> и 385<sup>2</sup> от ГК.
- 16 Запитващата юрисдикция обръща внимание на богатата практика на Съда на ЕС по дела за кредити, включително индексирани, изразявани или остойностявани в чуждестранна валута, като по-специално отбелязва следните решения: от 14 юни 2012 г., C-618/10 Banco Español de Crédito SA/Joaquín Calderón Camino, ECLI:EU:C:2012:349; от 15 март 2012 г., C-453/10 Jana Pereničova и Vladislav Perenič/SOS financ spol. s r.o., ECLI:EU:C:2012:144; от 14 март 2013 г., C-415/11 Mohammed Aziz/Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona и Manresa (Catalunyacaixa), ECLI:EU:C:2013:164; от 26 февруари 2015 г., C-143/13 Bogdan Matei, Ioana Ofelia Matei/S.C. Volksbank România SA, ECLI:EU:C:2015:127; от 30 април 2014 г., C-26/13 Árpád Kásler/OTP Jelzálogbank Zrt, ECLI:EU:C:2014:282; от 21 януари 2015 г., C-482/13 Unicaja Banco, SA/Hidalgo Rueda и др., както и Caixabank SA/Manuel María Rueda Ledesma и др., ECLI:EU:C:2015:21; от 3 декември 2015 г., C-312/14 Banif Plus Bank Zrt./Márton Lantos и Mártonné Lantos, EU:C:2015:794; от 21 декември 2016 г., съединени дела C-154/15, както и C-307/15 и C-308/15, Francisco Gutiérrez Naranjo/Cajasur Banco SAU (C-154/15), Ana María Palacios Martínez/Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA) (C-307/15), Banco Popular Español, SA/Emil Irles López, Teresa Torres Andreu (C-308/15), ECLI:EU:C:2016:980; от 20 септември 2017 г., C-186/16 Ruxandra Paula Andriciuc и др./Banca Românească SA, ECLI:EU:C:2017:703; от 31 май 2018 г., C-483/16 Zsolt Sziber/ERSTE Bank Hungary Zrt, EU:C:2018:367; от 20 септември 2018 г., C-51/17 OTP Bank Nyrt., OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt./Teréz Ilyés, Emil Kiss, EU:C:2018:750; от 20 септември 2018 г., C-51/17 OTP Bank Nyrt., OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt./Teréz Ilyés, Emil Kiss, EU:C:2018:750; от 14 март 2019 г., C-118/17 Zsuzsanna Dunai/ERSTE Bank Hungary Zrt., EU:C:2019:207; от 26 март 2019 г., C-70/17 и C-179/17 Abanca Corporación Bancaria SA/Albert García Salamanca Santos (C-70/17) и Bankia SA/Alfonso Antonio Lau Mendoza, V. Y. Rodríguez Ramírez (C-179/17), EU:C:2019:250, както и решението, постановено по полско преюдициално запитване, от 3 октомври 2019 г.

Kamil Dziubak, Justyna Dziubak/Raiffeisen Bank International AG, C-260/18, ECLI:EU:C:2019:819.

- 17 В посочената по-горе практика на Съда на ЕС запитващата юрисдикция обръща специално внимание на решение от 30 април 2014 г., Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai/OTP Jelzálogbank Zrt, C-26/13 ECLI:EU:C:2014:282, цитирайки следните точки от мотивите:

Точка 74: „[...] [з]апитващата юрисдикция следва да определи дали с оглед на всички елементи на релевантните факти, включително публичността на информацията, предоставена от кредитодателя при договаряне на договор за кредит, **средният потребител, относително осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен**, е могъл не само да установи съществуването на разлика, която обикновено се наблюдава на пазара на ценни книжа между обменния курс продава и обменния курс купува на чуждестранна валута, но и да прецени потенциално значимите икономически последици за него от прилагането на обменния курс продава при изчисляването на погасителните вноски, които той в крайна сметка ще дължи, и следователно общата себестойност на сключения заем“.

- 18 Запитващата юрисдикция се позовава също на решение на Съда на ЕС от 3 септември 2015 г., Horațiu Ovidiu Costea/SC Volksbank România SA, C-110/14 ECLI:EU:C:2015:538, цитирайки следните точки от мотивите:

Точка 16: „Съгласно тези дефиниции „потребител“ означава всяко физическо лице, което в качеството си на страна по договорите, предмет на споменатата директива, участва поради интереси, които са извън рамките на неговата търговска или професионална дейност. „Продавач или доставчик“ пък означава всяко физическо или юридическо лице, което в качеството си на страна по договорите, предмет на Директива 93/13, участва поради интереси, които са свързани със занятието, стопанската дейност или професията му, независимо дали в публичноправен или частноправен контекст“.

Точка 21: „Както посочва в точки 28—33 от заключението си генералният адвокат, понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от Директива 93/13 е обективно и не зависи от познанията, които съответното лице може да има, или от информацията, с която то действително разполага“.

- 19 Запитващата юрисдикция освен това се позовава на заключението на генералния адвокат Pedro Cruz Villalón, представено на 23 април 2015 г. по дело C-110/14 Horațiu Ovidiu Costea/SC Volksbank România SA ECLI:EU:C:2015:271, като по специално цитира следните точки:

Точка 20: „От тази разпоредба е видно, че както при определението за потребител, така и при това за търговец или доставчик е от значение сферата, в рамките на която лицето извършва дейност. Така член 2, буква б)



от Директивата предвижда, че потребител означава „всяко физическо лице, което в качеството си на страна по договорите, предмет на настоящата директива, участва поради интереси, които са извън рамките на неговата търговска или професионална дейност“. И обратно, съгласно член 2, буква в) търговец или доставчик е „всяко физическо или юридическо лице, което в качеството си на страна по договорите, предмет на настоящата директива, участва поради интереси, които са свързани със занятието [...]“.

Точка 26: „Изглежда, че текстът на Директивата и съдебната практика, с която се дава тълкуване както на този инструмент, така и на Директива 85/577, клонят към понятие за потребител, което е едновременно обективно и функционално и поради това не става въпрос за едносъщна и неизменчива категория по отношение на определено лице, а обратно — за качество, което се преценява съобразно положението, което дадено лице заема в конкретно правоотношение или сделка измежду многото, в които същото може да встъпи в ежедневието си живот. Както генералният адвокат Mischo подчертава по дело Di Pinto по отношение на понятието „потребител“ по смисъла на член 2 от Директива 85/577, обхванатите от тази разпоредба лица „не са определени in abstracto, а съобразно действията им in concreto“, така че едно и също лице в различни ситуации може веднъж да придобие качеството на потребител, а в друг случай — качеството на продавач или доставчик“.

Точка 27: „Това схващане за потребителя като участник в определено правоотношение, което обединява едновременно и в зависимост от конкретния случай както обективни, така и функционални елементи, е потвърдено и в[...] Брюкселската конвенция, като заложеното в нея понятие за потребител също е било предмет на тълкуване от страна на Съда, независимо че, както по-нататък ще посоча, при сравнението между двата акта за целите на тълкуването на Директивата трябва да се отчитат различията, произтичащи от съответния предмет на всеки от тях. Така в решение Benincasa Съдът постановява, че за да се определи дали дадено лице действа в качеството на потребител, „трябва да се прецени положението на това лице като страна по конкретен договор, в зависимост от естеството и целта на същия, а не субективното качество на това лице. [...] Едно и също лице може да има качество на потребител в определени сделки, а в други да бъде търговец или доставчик.“

Точка 28: „В крайна сметка налице е обективно и функционално понятие, чието проявление е обвързано с един-единствен критерий: изключването на конкретната правна сделка от рамките на професионалната дейност. На практика, както румънското правителство посочва, Директивата не въвежда никакъв допълнителен критерий за определяне на качеството на потребител. Наред с това става въпрос за понятие, което се определя в зависимост от дадена ситуация, т.е. по отношение на конкретен договор. Следователно никой не може да бъде лишен от възможността да има качеството на потребител по договор, който не попада в рамките на професионалната му

дейност, поради неговите общи познания или професия, а трябва да се преценява единствено качеството, в което лицето участва в конкретна правна сделка“.

Точка 29: „Този извод не може да бъде оборен с твърдението на Volksbank за духа на Директивата, основано най-вече на някои от съображенията от преамбюла на същата. Всъщност при систематичен анализ на Директивата става ясно, че понятията за уязвимост и неравнопоставеност, от гледна точка както на възможностите на потребителя да преговаря, така и на степента му на информираност, са причината за нейното съществуване, тъй като се счита, че това положение води до приемане от негова страна на условията, установени предварително от продавача или доставчика, без той да може да повлияе на съдържанието им. Въпреки това тези понятия за уязвимост и неравнопоставеност, които по принцип стоят в основата на цялото законодателство за защита на потребителите на равнище на Съюза, не са включени като необходими условия в нормативното определение на понятието за потребител посредством дефинирането им в позитивното право. Така нито определението за потребител, нито която и да било разпоредба от Директивата обвързват качеството на потребител в конкретен случай с липсата на знания, неинформираност или действително неравнопоставено положение.“

Точка 30: „Всъщност възможността във всеки конкретен случай да може да се оспорва качеството на потребител, изхождайки от елементи, свързани с опита, образованието, професията или включително от интелигентността на потребителя, би застрашило полезния ефект на Директивата. По-конкретно, адвокатите (или дипломираните юристи, както и други специалисти) ще бъдат лишени от защита в много аспекти на частноправните им правоотношения. Както правителството на Румъния изтъква, дори познанията на съответното лице да са съпоставими с тези на кредитора, това не означава, че възможностите му да преговаря с търговеца или доставчика не са същите като на всяко друго лице.“

Точка 31: „Вярно е, че съгласно приетото от Съда по дело Šiba „адвокатите разполагат с висока степен на техническа компетентност, която потребителите не във всички случаи притежават“. Въпреки това тези изводи са свързани със ситуация, при която съответният адвокат „предоставя срещу заплащане правна услуга на физическо лице, което действа в частноправен контекст“, поради което същият е продавач или доставчик по смисъла на член 2, буква в) от Директивата.“

Точка 32: „Наред с това тълкуване като предложеното от Volksbank би означавало да се откаже качеството на потребител на всички лица, които при сключване на договора са ползвали юридическа или друга професионална помощ.“

Точка 33: „От друга страна, в области, различни от тази на Директивата, Съдът отхвърля значението на познанията или на конкретното положение на съответното лице, когато не е изпълнен обективният критерий това лице да участва извън рамките на своята професионална дейност. Това се отнася и до Директива 85/577, по отношение на която в решение Di Pinto е прието, че когато лицето участва в рамките на професионалната си дейност, реалната липса на познания в даден конкретен случай не променя качеството му на продавач или доставчик.“

- 20 Имайки предвид решение *Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai*, и по-специално точка 74 от него, предвид фактическите обстоятелства в случая, при които само един от потребителите (MN) подписва договора за кредит без да го прочете, у запитващата юрисдикция възникват съмнения дали е възможно на такъв потребител (такива потребители) да се предостави защита по Директива 93/13.
- 21 Тъй като някои от потребителите изобщо не са сключвали такива договори или са ги сключвали твърде рядко, може да се окаже, че сключвайки такъв договор потребителят трябва да демонстрира интерес над средния към договорните клаузи и грижа над средната за своите интереси. Според запитващата юрисдикция както потребителят, който не е прочел преди подписването му договор като разглеждания в случая, така и потребителят, който е прочел договор като посочения, но не го е разбрал и въпреки това не е положил усилия да го разбере, не могат да се считат за „средни потребители, относително осведомени и в разумни граници наблюдателни и съобразителни“. С оглед на гореизложеното у запитващата юрисдикция възникват съмнения дали потребители като тези в главното производство могат да се ползват от защитата на потребителите, както и дали за неравноправни могат да се обявят клаузите от договор, сключен от такива потребители.
- 22 Запитващата юрисдикция взема под внимание, че от една страна както член 2, буква б) от Директива 93/13, така и член 22<sup>1</sup> от ГК във формулировката на определението за потребител не поставят никакви изисквания, а в тях само се посочва, че това е физическо лице, сключващо договор без връзка със стопанска дейност. В този смисъл е и точка 21 от решение на Съда от 3 септември 2015 г. *Horățiu Ovidiu Costea/SC Volksbank România SA*, C-110/14, ECLI:EU:C:2015:538, където се посочва, че понятието „потребител“ е обективно и не зависи от познанията, които съответното лице може да има, или от информацията, с която то действително разполага. Трябва да се обърне внимание и на виждането на генералния адвокат Pedro Cruz Villalón, изложено в точка 74 от неговото заключение по дело C-110/14, *Horățiu Ovidiu Costea/SC Volksbank România SA*, ECLI:EU:C:2015:271. От друга страна, както в националната практика, така и в практиката на Съда се посочва, че предвид трябва да се вземе не всеки потребител, а „средният потребител, относително осведомен и в разумни граници наблюдателен и

съобразителен“. Това виждане е непосредствено развито в точка 74 от решение по дело C-26/13, ECLI:EU:C:2014:282.

- 23 Трябва да се отбележи, че в по-късната Директива 2005/29/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 11 май 2005 година относно нелоялни търговски практики от страна на търговци към потребители на вътрешния пазар и изменение на Директива 84/450/ЕИО на Съвета, Директиви 97/7/ЕО, 98/27/ЕО и 2002/65/ЕО на Европейския парламент и на Съвета, и Регламент (ЕО) № 2006/2004 на Европейския парламент и на Съвета, още в съображение 18 се посочва, че като база за сравнение трябва да се вземе средният потребител, който е сравнително добре информиран и сравнително наблюдателен и предпазлив, като се отчитат обществените, културни и лингвистични фактори (включително особеностите, които правят потребителя особено податлив на нелоялни търговски практики).
- 24 В това отношение трябва да се добави, че в член 4, параграф 1 от Директива 93/13 (в текстовете на английски и немски език) се изисква при преценката дали договорни клаузи са неравноправни да се вземат предвид характерът на стоките или услугите, за които е сключен договорът, и всички обстоятелства, довели до сключването му. Аналогично, както в член 65, параграф 1 от ГК, така и в член 385<sup>2</sup> от ГК се изисква да се отчетат обстоятелствата около сключването на договора.
- 25 Във връзка с гореизложеното според запитващата юрисдикция не могат да се подминат такива обстоятелства като: характерът на предмета на договора, материалният интерес и срокът на действие на договора за ипотечен кредит (150 000 PLN, 30 години), както и сумата по кредита, индексирана в чуждестранна валута. Съществени са също обстоятелствата около сключването на договора, а именно, че потребителите са го подписали без да го прочетат и че въпреки неразбирането не са положили усилия да разберат подписания договор.
- 26 При това положение у запитващата юрисдикция възникват съмнения дали защитата на потребителите може да се предостави на всеки потребител или само на „средния потребител, относително осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен“. С други думи дали тя може да обяви за неравноправни клаузите от договор, сключен от потребител, който не може да бъде квалифициран като „среден потребител, относително осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен“.
- 27 От една страна, изглежда оправдано със защита да се ползва всеки потребител, дори този, който се държи не напълно рационално (не прочита договора преди подписването му или не разбира договора и въпреки това не предприема действия, за да го разбере) пред евентуалните неравноправни клаузи, включени в договора. Предоставянето на защита дори и на този потребител би подтикнало търговците да се въздържат от използване в

договорите на неравноправни клаузи. Това би означавало от защитата на потребителите да се ползва всеки потребител без изключение.

- 28 От друга страна, ако от защитата на потребителите се ползва потребител, който не е прочел договора преди подписването му или не е разбрал сключения договор, но въпреки това го е сключил и не е положил усилия, за да го разбере (по-специално договор като разглеждания в случая), може да се стигне до положение, при което потребителят след много години ще има възможност да се позове на неравноправността на договорните клаузи, ако не извлеча от договора очакваните ползи. Тогава потребителят може да се освободи от рисковете (включително риска от промяна на валутния курс), които доброволно е поел при сключването на договора. Това подкопава принципа на правна сигурност, стабилността на договорите и принципа *pacta sunt servanda*. Освен това Директива 93/13 не е била приета с идеята, че ще се прилага за сложни дългосрочни финансови задължения, което според запитващата юрисдикция също трябва да се вземе предвид при отговора на преюдициалните въпроси.
- 29 Запитващата юрисдикция анализира практиката на Съда на ЕС, но не намира непосредствен отговор на преюдициалните въпроси, формулирани в настоящото запитване; тя не открива достатъчно насоки, които биха й позволили самостоятелно да разреши проблема, за които се отнасят въпросите. Поради това запитващата юрисдикция решава да се отправи преюдициалните въпроси.
- 30 В контекста на отговора на първия въпрос запитващата юрисдикция обръща внимание на дилемата за границите на защитата на потребителите. Трябва да се намери равновесие в сблъсъка между защитата на потребителите и принципите на сигурност в правния оборот, на стабилност на договорите и *pacta sunt servanda*. Ако Съдът на ЕС заключи, че не всеки потребител се ползва със защита, а само този, който може да се счете за „среден потребител, относително осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен“, запитващата юрисдикция отбелязва, че според нея при отговора на втория въпрос трябва се приеме, че както потребителят, който не прочита преди подписването му договор като разглеждания в случая договор за ипотечен кредит, индексирани в чуждестранна валута, така и потребителят, който макар да го е прочел не го е разбрал и не е положил усилия, за да го разбере, не могат да се считат за „среден потребител, относително осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен“. Ето защо би трябвало да се отговори, че от защитата на потребителите не се ползва потребител, който е подписал договор като разглеждания в случая без да го прочете, и че не може да се проверява дали клаузите от този договор са неравноправни.